

TARKASTUSLAUTAKUNNAN LAUSUNTO VALTUUSTOLLE VUODEN 2022 TOISESTA OSAVUOSIKATSAUKSESTA

1 Espoon kaupungin talouden ja toimintaympäristön kehitys

Maailmantalouden kehityksessä on merkittävää epävarmuutta erityisesti Venäjän hyökkäyssodan sekä korkojen nousun ja inflaation vuoksi. Energian, raaka-aineiden sekä ruuan hinnat ovat nousseet nopeasti ja voimakas kuluttajahintojen nousu leikkaa talouden kasvua.

Espoon kaupungin vuoden 2022 talous on tammi-heinäkuun osavuosikatsausraportin mukaan toteutuksessa talousarviossa arvioitua parempana, eikä esimerkiksi inflaation vaikutus näy vielä kaupungin heinäkuun toteutuksessa. Talouskehityksen epävarmuus ja muun muassa nopea inflaatio tulevat kuitenkin jatkossa vaikuttamaan merkittävästi kulutukseen ja investointeihin sekä pidemmällä aikavälillä työllisyystilanteeseen.

Valtuusto hyväksyi päivitetyn Taloudellisesti kestävä Espoo -tuottavuus- ja sopeutusohjelman 13.6.2022. Ohjelmasta poistettiin hyvinvoinnin ja terveyden toimialaa sekä pelastustoimea koskeneet tavoitteet ja lisättiin uusia tavoitteita ohjelmavuosille 2023–2025. Ohjelman toimenpiteillä ja linjauksilla tavoitellaan 116 milj. euron sopeutusta käyttötalouteen valtuustokauden loppuun mennessä sekä investointitason laskemista 10 prosentilla vuosina 2021–2030. Vuoden 2022 tuottavuustavoite on 25,7 milj. euroa ja toteumaennuste 26,4 milj. euroa.

Ukrainasta pakeneville turvapaikkaa sekä tilapäistä suojelua hakevien ihmisten palvelujen järjestäminen kuuluu kuntien tehtäviin ja valtio on luvannut korvata näistä aiheutuvia kustannuksia kunnille tilapäisen suojelun käyttöönotosta lähtien. Sodan jatkuessa Suomeen tulevien pakolaisten määrän arvioidaan kasvavan, mikä tulee haastamaan myös Espoon kaupungin palvelurakenteen ja -tuotannon.

Suomen hallitus on luvannut korvata koronasta aiheutuvat testauksesta, hoidosta ja muista välittömistä kuluista aiheutuvat suorat kustannukset kunnille täysimääräisesti alkuvuodelta 2022 ja rokotuskustannukset koko vuodelta 2022. Lakiluonnos on lausuntokierroksella ja Espoo edellyttää lausunnossaan valtion jatkavan korvauksia täysimääräisesti koko vuoden 2022 osalta.

Hyvinvointialueiden käynnistyessä vuodesta 2023 kaupunkien rahoitusmalli muuttuu, mikä tulee hidastamaan Espoon verorahoituksen kasvua. Ennustetut vuoden 2022 hyvinvoinnin ja terveyden toimialan menojen ylitykset tulevat pienentämään Espoon valtionosuutta tulevina vuosina.

Verotuloja ja valtionosuuksia arvioidaan kertyvän vuonna 2022 yhteensä 1 981 milj. euroa, mikä on 122 milj. euroa talousarviossa arvioitua enemmän. Kaupungin vuosikatteen toteutumaksi on arvioitu 310 milj. euroa, mikä on 109 milj. euroa enemmän kuin talousarviossa on arvioitu. Espoon sairaalan 74 milj. euron myyntituotosta johtuen tilikauden tulokseksi ennakoitaan 185 milj. euroa.

Kaupungin nykyinen lainamäärä on 1 005,8 milj. euroa. Osavuosikatsauksessa esitetyn arvion mukaan lainaa ei tarvitse nostaa vuonna 2022. Tieto koko konsernin lainamäärästä esitetään tilinpäätöksessä.

Peruskaupungin investointien kokonaismääräksi arvioidaan 287 milj. euroa ja nettoinvestoinneiksi 283 milj. euroa. Sodan aiheuttaman kustannusten nousun sekä urakatarjousten saatavuuden ja hintatason nousun raportoidaan vaikuttaneen toimitilojen investointihankkeisiin.

Sote-uudistus Espoon kaupungin näkökulmasta

Sote-uudistuksen kiireinen valmistelu ja hyvinvointialueen rakentaminen vievät kuluvana vuonna merkittävästi Espoon kaupungin resursseja. Espoosta Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueelle siirtyy noin 5 000 kaupungin työntekijää. Espoon tavoitteena on sote-uudistuksen sujuva toimeenpano siten, että palvelujen toimivuus muutostilanteessa turvataan. Uudistuksen lopulliset talousvaikutukset selviävät vasta myöhemmin, mutta hyvinvoinnin ja terveyden toimialan toimintakatteen alijäämän ylitykseksi arvioitu 24 milj. euroa tulee heikentämään Espoon valtionosuusrahoitusta vuodesta 2024 alkaen.

Koronapandemian hoito ja haittavaikutusten korjaaminen

Vuoden 2022 talousarvioon on kirjattu, että koronapandemian haittavaikutukset ovat kohdistuneet erityisesti lasten ja nuorten hyvinvointiin ja oppimiseen sekä perheiden jaksamiseen. Talousarviossa linjattiin, että osana Restart Espoo -ohjelmaa tehdään määräaikainen panostus koulukohtaisiin opetuksen resursseihin, oppilashuoltoon ja mielenterveyspalvelujen vahvistamiseen oppimisvelan purkamiseksi ja nuorten hyvinvoinnin lisäämiseksi. Hoitojonoja puretaan kaikkia keinoja käyttäen. Seuroja ja yhdistyksiä tuetaan määräaikaisella panostuksella, jotta etenkin lapset ja nuoret saadaan aiempaa aktiivisemmin harrastusten pariin. Lisäksi tavoitellaan nuorisotyöttömyyden nopeaa alentamista. Koronan torjumisesta siirretään toimenpiteet perustoimintojen kehittämiseen.

Talousarvion mukaisia toimia on toimialoilla toteutettu vuoden 2022 aikana. Osavuosikatsauksessa on raportoitu esimerkiksi, että kasvun ja oppimisen toimialalla oppilaiden hyvinvoinnin osalta koulukohtaiset koronasta toipumisen suunnitelmat laaditaan osana lukuvuoden 2022–2023 lukuvuosisuunnitelmaa. Tavoitteiden toteuttamisessa todetaan olevan haasteita, ja toimiala arvioi, ettei oppilaiden hyvinvointia koskeva tavoite toteudu kuluvana vuonna. Elinvoiman tulosalue on raportoinut harrastajamäärien vähenemisestä ja toimenpiteistä, joilla lapsia ja nuoria saataisiin takaisin kulttuuri- ja liikuntaharrastusten pariin. Hyvinvoinnin ja terveyden toimiala on todennut, että pandemia ja sen aiheuttama palvelujen tarpeen viivästyminen näkyy monissa hyvinvoinnin ja terveyden palveluissa. Toimialan toimenpiteitä on kuvattu toisaalla tässä lausunnossa.

Työllisyystilanne ja työmarkkinatuen kuntaosuuskustannusten kehitys

Espoossa työttömien osuus työvoimasta oli työ- ja elinkeinoministeriön virallisen tilaston mukaan kesäkuun lopussa 9,0 prosenttia. Työttömyysaste on edelleen 0,6 prosenttiyksikköä korkeampi kuin ennen koronakriisiä. Pitkäaikaistyöttömien määrä kääntyi keväällä laskuun kaksi vuotta kestäneen kasvun jälkeen. Espoon työ- ja elinkeinotoimistossa oli kesäkuun lopulla 2 966 avointa työpaikkaa. Monilla aloilla yritysten suurimpana ongelmana on pula osaavasta työvoimasta. Espoon työmarkkinatuen kuntaosuuskustannusten kertymäksi ennakoidaan 29 milj. euroa, mikä ylittää talousarvion 4,3 milj. eurolla.

Tarkastuslautakunnan arviointi

Koronapandemian hoito sekä kiireellinen sote-uudistuksen valmistelu kuluttavat merkittävästi kaupungin resursseja ja kuormittavat henkilöstöä normaali-toiminnan hoitamisen lisäksi. Lisähaastetta aiheuttavat erityisesti hoivahenkilöstön rekrytointivaikeudet. Sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä pelastustoimen uudistuksen rahoitusmalli aiheuttaa Espoon kaupungin talouteen merkittävän heikennyksen vuodesta 2023 alkaen. Sote-uudistuksen myötä Espoon kaupungin ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen yhteistyölle on välttämätöntä määrittellä pitkän aikavälin tavoitteet ja tarvittavat toimenpiteet niihin pääsemiseksi, jotta asukkaat saavat tarvitsemansa palvelut viiveettä ja laadukkaasti.

Vuodelle 2022 asetettu Talouden tasapainotuksen ja tuottavuuden sopeutusohjelman tuottavuustavoite on euromääräisesti tarkasteltuna toteutumassa. Ohjelman toteuttaminen hyväksytyjen tavoitteiden mukaisesti auttaa kaupunkia sopeutumaan maailmantalouden epävarmaan kehitykseen sekä sote-uudistuksen tuomiin muutoksiin.

Työmarkkinatuen kuntaosuuskustannukset, ns. sakkomaksut, ovat edelleen erittäin korkealla tasolla, ja niiden arvioidaan ylittävän talousarvion 4,3 milj. eurolla. Positiivista on, että pitkäaikaistyöttömien määrä on kahden vuoden yhtäjaksoisen nousun jälkeen kääntynyt pieneen laskuun. Työllisyyspalve-

luissa on tunnistettu asiakaskunnan haasteet ja tavoitteena on oikea-aikainen palveluohjaus ja työnvälitys asiakkaiden yksilöllisten tilanteiden mukaisesti. Kehittämistyötä tulee jatkaa, jotta sakkomaksujen määrä saadaan nykyistä selvästi alemmalle tasolle.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä kaupungin ja hyvinvointialueen toimivaa yhteistyötä, rajapintojen tarkkaa määrittelyä ja valmisteluajataulun noudattamista.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Espoon talouden tasapainotuksen ja tuottavuuden sopeutusohjelman toteuttamista tulee jatkaa, jotta kaupungin talous saadaan kestävään tasapainoon asukkaiden peruspalvelut turvaten.

Espoon tulee yhteistyössä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa määrittellä tavoitteet ja toimijoiden vastuut yhteistyön eri osa-alueille, jotta asukkaat saavat tarvitsemansa palvelut laadukkaasti ja viiveettä.

Espoon juhlavaltuusto 22.8.2022

Kuvassa vasemmalta valtuuston puheenjohtaja Jarno Limnell, kaupunkineuvos Pekka Löyttyniemi, Espoon hiippakunnan piispa Kaisamari Hintikka, Aalto-yliopiston hallituksen puheenjohtaja Mikko Kosonen sekä kaupunginjohtaja Jukka Mäkelä.

Kuva: Johanna Pajakoski

2 Espoo-tarinan ja tulostavoitteiden toteutumisen arviointi

Espoo-tarina on kuntalain mukainen kaupungin strategia, joka sisältää seitsemän valtuustokauden tavoitetta ja neljä poikkihallinnollista ohjelmaa. Vuoden 2022 painopisteiksi on nostettu koronapandemiasta toipuminen ja sote-uudistus. Kaupungin strategiamallin mukaisesti talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat Espoo-tarinaa ja edellytykset kaupungin tehtävien hoitamiseen turvataan. Tulostavoitteita lisättiin ja mittareita tarkennettiin poikkeuksellisesti vuoden 2022 ensimmäisen osavuosikatsauksen käsittelyn yhteydessä. Vuodelle 2022 valtuustoon nähden sitovien tulostavoitteiden määrää on vähennetty merkittävästi aiemmasta ja tulostavoitteita on asetettu yhteensä 27.

Toisessa osavuosikatsauksessa on arvioitu 16 tulostavoitteen toteutuvan ja kuuden tulostavoitteen kohdalla olevan poikkeamia. Viiden tulostavoitteen osalta tilannetta ei voida vielä arvioida. Osavuosikatsauksessa on raportoitu, että kokonaisuutta on vielä toisen osavuosikatsauksen kohdalla hankala arvioida. Haasteellista on ollut palata palvelutuotannossa koronaa edeltävälle tasolle. Lisäksi kustannustehokkuus ja taloudellinen sopeuttaminen tuottavat edelleen haasteita.

Tarkastuslautakunta tulee arvioimaan tulostavoitteiden toteutumista ja toteutumatta jäämisen syitä sekä kolmannelta osavuosikatsauksesta annettavassa lausunnossaan että arviointikertomuksessaan vuodelta 2022.

Tarkastuslautakunta nostaa seuraavassa esiin tulostavoitteita, joiden kohdalla se on arvioinut tavoitteen toteutumisen olevan epävarmaa esimerkiksi puuttuvien toteumatietojen vuoksi. Lisäksi tarkastuslautakunta esittää havaintoja tulostavoitteiden ja niiden mittareiden sekä toteumaraportoinnin kattavuudesta.

Tulostavoitteet, joiden toteuttamiseen liittyy tarkastuslautakunnan arvion mukaan epävarmuutta:

- *Sote-palvelujen saatavuus palautuu koronaa edeltävälle tasolle.* Kolmatta vapaata varattavissa olevaa aikaa kuvaavalla T3-mittarilla arvioituna yleislääkärille pääsy kiireettömässä asiassa kestää 40 päivää. Neuvolan ja kouluterveydenhuollon määräaikaistarkastusten toteutumiset ovat jäämässä merkittävästi alle tavoitteena ja lähtötasona olevan koronaa edeltävän ajan toteutuman. Koronarokotusten on raportoitu vaatineen suuren työpanoksen haasteellisessa henkilöresurssitilanteessa ja palvelua on jouduttu priorisoidusti kohdistamaan asiakkaisiin, joista on suurin huoli.
- *Nuorisotyöttömyys alenee vuoden 2019 tasolle.* Toteutumasta on raportoitu kesäkuun toteutunut prosenttiluku 10, ja todettu vuoden 2021 toteutuman olleen 13,6 %. Lähtötasona on joulukuun 2019 toteuma 6,9 %. Seurannassa ei ole kerrottu mihin toimenpiteisiin on ryhdytty tai ollaan ryhtymässä, jotta asetettu tulostavoite on mahdollista saavuttaa.
- *Hyvinvointialueuudistus toimeenpannaan hallitusti.* Toteuttamisen on raportoitu etenevän suunnitellusti. Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että tuki- ja hallintopalveluihin on jäämässä arvion mukaan noin 15 milj. euroa sopeutumattomia kustannuksia.
- *Lapset ja nuoret voivat hyvin.* Toteuttamisen on raportoitu etenevän suunnitellusti. Tarkastuslautakunta esittää huolensa Nupolin hoidon saatavuuden toteutumisesta alle seitsemän päivän tavoiteajassa, kun osavuosikatsauksessa toteutuman on raportoitu olevan 15 päivää. Lisäksi tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että valitut mittarit kattavat vain osittain laajan ja merkittävän tulostavoitteen sisällön.
- *Espoolaiset lapset osallistuvat laadukkaaseen varhaiskasvatukseen.* Toteuttamisen on raportoitu etenevän suunnitellusti. Osa toteumatiedoista saadaan kuitenkin vasta vuoden 2022 lopun tilanteesta ja raportoidaan keväällä 2023. Tyytyväisyyslukuissa on osin laskua lähtöarvoina oleviin syksyn 2021 lukuihin. Lisäksi on raportoitu, että kolme vuotta täyttäneitä lapsia on varhaiskasvatuksessa hieman edellisvuotta vähemmän.
- *Henkilöstön saannin houkuttelevuus ja henkilöstön jaksaminen varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa.* Toteutuksessa on raportoitu olevan poikkeamia.
- *Palvelutuotannon kustannusvaikuttavuus paranee digikärkihankkeiden vaikutuksesta.* Toteutuksessa on raportoitu olevan poikkeamia. Johdon tietojärjestelmäprojektin aikataulun on raportoitu sisältävän riskejä.
- *Rakentamisen lupien käsittelyaika paranee niin, että 85 % lupapäätöksistä käsitellään korkeintaan 75 vuorokaudessa.* Toteuttamisen on raportoitu etenevän suunnitellusti. Osavuosikatsauksessa raportoidun mukaan lupien määrät ovat jäämässä alle lähtöarvoina olevien vuoden 2021 toteumatietojen. Rakentamisen lupaprosessia koskevan analyysin tekeminen on aloitettu.
- *Toimintamenojen kasvua hillitään Taloudellisesti kestävä Espoo -ohjelman ja talousarvion mukaisesti.* Toteuttamisessa on raportoitu olevan ongelmia. Kaupungin toimintakatteen alijäämän ennustetaan toteutuvan 12 milj. euroa talousarviossa arvioitua heikompana.

Tulostavoitteet, joiden toteutumista ei tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan voida vielä arvioida:

- *Espoon oppimistulokset ja koulutustaso ovat Suomen kärkitasoa.* Toteutumista ei voida vielä arvioida, koska osa tiedoista saadaan myöhemmin. Lisäksi tulostavoitteen yhden mittarin muutos on valtuuston hyväksyttävänä toisen osavuosisikatsauksen yhteydessä.
- *Kaikilla lapsilla ja nuorilla on mieluisa harrastus.* Kysely toteutetaan syksyllä, joten toteutumista ei voida vielä arvioida.
- *Nollatoleranssi koulukiusaamiseen ja kouluväkivaltaan.* Oppilaskyselyn toteumatiedot raportoidaan vuoden lopussa, joten toteutumista ei voida vielä arvioida.
- *Palvelutuotanto kehittyä asukas- ja asiakaslähtöisesti ja kustannusvaikuttavasti monituottajamallia hyödyntäen.* Toteuttamisen on raportoitu etenevän suunnitellusti. Tarkastuslautakunta nostaa esiin kysymyksen, miksei tulostavoitteella ole kustannusvaikuttavuuden toteutumisen mittaria eikä kustannusvaikuttavuuden toteutumisesta ole myöskään kattavasti raportoitu. Yhtenä mittarina on espoolaisten tyytyväisyys palveluihin pysyy vähintään viimeisen kolmen vuoden keskimääräisellä tasolla, mutta toteutumisen arviointia varten tarvittavan kaupunki- ja kuntapalvelututkimuksen laajan indeksin toteumatiedot saadaan myöhemmin.
- *Investointien tulorahoitusaste nousee yli 100 % valtuustokauden aikana ja konsernin lainakanta kääntyy laskuun.* Toteuttamisen on raportoitu etenevän suunnitellusti. Tulostavoitteen toteutumista ei voida vielä arvioida, koska konsernin lainakanta voidaan raportoida vasta tilinpäätöksen yhteydessä.
- *Espoo houkuttelee tieto- ja osaamisintensiivisiä yrityksiä sijoittumaan ja pysymään Espoossa.* Toteuttamisen on raportoitu etenevän suunnitellusti. Tieto- ja osaamisintensiivisten työllisten määrä Espoossa on tavoitteen mukaisesti kasvanut. Yritysten halukkuus suositella Espoota raportoidaan myöhemmin, joten kokonaistoteutumista ei voida vielä arvioida.
- *Espoo on haluttu kumppani kestävien kaupunki- ja palveluratkaisujen kehittämisessä.* Toteuttamisen on raportoitu etenevän suunnitellusti. Kokonaistoteutuminen voidaan arvioida vasta meneillään olevien toimenpiteiden tulosten saamisen jälkeen.
- *Espoo profiloituu Pohjoismaiden parhaana startup-yrittäjyyden ja kasvuyritysten sijaintikaupunkina.* Tulostavoitteen toteutumista voidaan arvioida vasta, kun yritysten määrän kehityksestä raportoidaan. Toteuttamisen on raportoitu etenevän suunnitellusti. Kasvuyrityksiin liittyvän suunnitelman valmistelu on aloitettu.
- *Espoo kasvaa kestävästi.* Toteuttamisen on raportoitu etenevän suunnitellusti. Toteutumista voidaan arvioida vasta, kun asukkaiden tyytyväisyys yhdyskuntateknisiin palveluihin raportoidaan.
- *Turvallisuus Espoossa ja kuntalaisten kokemus turvallisuus - tulostavoitteen uudet tiedot raportoidaan vasta myöhemmin eikä tavoitteen toteutumista voida vielä arvioida.*
- *Luonnon monimuotoisuus vahvistuu.* Toteuttamisen on raportoitu etenevän suunnitellusti. Tulostavoitteen toteuttamisen arviointia vaikeuttaa se, ettei lähtöarvoja ole asetettu. Lisäksi tulostavoitteen mittarit on asetettu talousarviovuotta pidemmälle ajanjaksolle.
- *Hiilineutraaliuden edistäminen Espoo-tarinan strategiassa priorisoiduissa kohteissa -tulostavoitteen toteumatiedot raportoidaan myöhemmin eikä tavoitteen toteutumista voida vielä arvioida.*
- *Espoon kotouttaminen on tuloksellista -tulostavoitteen toteuttamisessa on raportoitu poikkeamia.* Toteutumista voidaan arvioida vasta, kun mittareiden toteumatiedot raportoidaan.

Tarkastuslautakunnan arviointi

Vuoden 2022 talousarviossa valtuustoon nähden sitovia tulostavoitteita on asetettu merkittävästi aiempia vuosia vähemmän. Tulostavoitteet on asetettu pääosin kaupunkitasoisina ja ne on nostettu ylemmälle tasolle lähemmäs valtuustokauden tavoitteita.

Koronapandemian edelleen jatkuessa ei palvelutason palautuminen koronaa edeltävälle ajalle ole vielä onnistunut. Lisäksi talouteen liittyvissä tavoitteissa on haasteita. Koronan haittavaikutukset näkyvät vielä muun muassa terveystaloudessa ja neuvolatoiminnassa sekä kouluterveydenhuollossa. Toimintaa kehitetään tulostavoitteisiin pääsemiseksi, ja esimerkiksi kolmella kaupungin omalla terveystaloudella on siirrytty tiimiterveystaloudella malliin, joissa lääkärin vastaanotolle pääsee tavoitteen mukaisesti 0–5 päivän sisällä. Suun terveydenhuollossa toteutetaan koululaisten määräaikaistarkastusten osalta syksyllä jononpurku tehostetusti.

Tarkastuslautakunta esittää huolensa siitä, että koronapandemian aikana lasten ja nuorten kuormitus on lisääntynyt, mikä on vaikuttanut heikentävästi heidän hyvinvointiinsa ja mielenterveyteensä. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa palveluita on koronapandemian hoidon takia merkittävästi supistettu ja

erityisesti Lastenpsykiatrian yksikössä ja Nuorten mielenterveys- ja päihdepoliikklinikka Nupolissa on edelleen pitkät hoitojonot ja lääkärin vakansseja tyhjänä.

Tarkastuslautakunnan arviointia tulostavoitteiden toteutumisesta vaikeuttaa se, että osa uusista tulostavoitteista on erittäin laajoja ja kauaskantoisia, ja niiden toteutumista tulisi yksittäisen talousarviovuoden sijasta arvioida valtuustokausittain tai jopa pidemmällä aikavälillä. Esimerkkinä kauaskantoisesta tavoitteesta on strategisesti merkittävä tavoite hallitusohjelman valmisteluun ja valtakunnalliseen päätöksentekoon vaikuttamisesta. Toisena merkittävänä esimerkkinä pidemmän ajanjakson tavoitteesta on tulostavoite luonnon monimuotoisuuden vahvistamisesta.

Toteumaraportointia heinäkuun tilanteesta on esitetty vaihtelevasti toimialoittain ja vastausten kattavuudessa on eroavaisuuksia. Arvio tulostavoitteiden vuoden 2022 toteumasta on toisessa osavuosi-katsauksessa vielä osin summittainen, ja raportissa on tulostavoitteiden toteumaraportoinnissa käytetty vaihtelevia ilmaisuja, kuten ongelmia ja poikkeamia tai toteuttaminen etenee suunnitellusti. Tarkastuslautakunta kehottaa jatkossa yhtenäistämään raportointia siten, että osavuosi-katsauksissa annetaan mahdollisimman kattavat arviot tulostavoitteiden toteutumistilanteesta valtuustolle. Erityisesti toteutumatta jäämässä olevista tulostavoitteista on raportoitava selkeästi toteutumatta jäämisen syyt ja tuotava julki tarvittavat toimenpiteet, jotta asetettuun tulostavoitteeseen on mahdollista päästä talousarviovuoden kuluessa.

Osaa aiemmista tulostavoitteista toteutetaan nyt tulosyksikkökohtaisina tavoitteina, joista raportoidaan toimialojen lautakunnille, eikä näitä arviointeja esitetä enää valtuustolle.

Uusille tulostavoitteille määritellyissä mittareissa on tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan osin vielä kehitettävää ja täydennettävää suhteessa asetettuun laajaan ja monipuoliseen tulostavoitteeseen ja sitä ohjaavaan valtuustokauden tavoitteeseen. Esimerkiksi tulostavoitteet, joiden mukaan Espoo on paras paikka kansainvälisille osajille ja Espoon kotouttaminen on tuloksellista vaativat nykyistä kattavammat mittarit, jotta tavoitteiden kokonaistoteutumista on mahdollista arvioida.

Osasta tulostavoitteista ja niiden mittareista puuttuu vielä konkretiaa, esimerkiksi lähtöarvot puuttuvat ja raportointi jää sen seurauksena ylimalkaiseksi. Esimerkkinä palvelutuotannon tavoitteen osana oleva kustannusvaikuttavuus, jolle ei ole asetettu selkeästi mitattavaa mittaria eikä osavuosi-katsauksessa ole myöskään kattavasti raportoitu toteuttamisesta.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Koronapandemian aiheuttamat haittavaikutukset on saatava eliminoitua mahdollisimman nopeasti ja hoitovajeen purkamiseksi tulee käyttää kaikkia kaupungin käytävissä olevia keinoja, kuten jo käytössä olevien tehokkaampien toimintamallien laajempaa käyttöönottoa sekä palveluseteleiden tarjoamista.

Lasten ja nuorten hyvinvointia ja mielenterveyttä tukevien palvelujen tarjonta on saatava vastaamaan tarvetta sekä kasvun ja oppimisen että hyvinvoinnin ja terveyden toimialoilla.

Tulostavoitteille on asetettava selkeät ja konkreettiset mittarit ja arviointikriteerit, joiden toteumatiedot tulee raportoinnissa esittää kattavasti.

Tulostavoitteiden toteumaraportointia on edelleen kehitettävä siten, että raportoinnissa tuodaan kattavasti esille mitä toimenpiteitä on tehty, ja mitä tullaan tekemään, jotta asetettuun tulostavoitteeseen päästään.

3 Ajankohtaista kaupungin palveluissa

3.1 Hyvinvoinnin ja terveyden sekä kasvun ja oppimisen toimialojen henkilöstön rekrytinnin haasteet

Koko kaupungin henkilöstöä koskevia valtuustoon nähden sitovia tulostavoitteita ei aiemmista vuosista poiketen ole asetettu vuodelle 2022. Kasvun ja oppimisen toimialalla on asetettu tulostavoite henkilöstön saannin houkuttelevuudesta ja henkilöstön jaksamisesta varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa.

Kaupungilla on merkittäviä hoiva- ja opetushenkilöstön rekrytointihaasteita sekä kasvun ja oppimisen että hyvinvoinnin ja terveyden toimialoilla.

Vanhusten palveluissa henkilöstön saatavuuden haasteet ovat lisääntyneet myös muista kuin koronasta johtuvista syistä ja tilanteen on raportoitu aiheuttavan vaikeuksia ikääntyneiden palveluketjussa. Henkilöstön saatavuuden haasteet ovat johtaneet vuokratyövoimakustannusten ylitykseen kotihoidossa ja Espoon sairaalassa sekä kotihoidon käyntien lyhentämiseen tai siirtämiseen, sairaalan lisäpaikkasulkuihin, erikoissairaanhoidon siirtoviivemaksujen nousuun sekä pitkäaikaishoidon lakisääteisen 0,6 henkilöstömitoituksen alittumiseen yksittäisissä vuoroissa kaupungin yksiköissä. Tilanteen korjaamiseksi vanhusten palveluissa rekrytoidaan henkilöstöä, tehdään oppilaitosyhteistyötä ja hankitaan varahenkilöstöä eri palveluntuottajilta sekä tehdään ylitoita. Kaunialasta on jatkettu yli 20:n lisäpaikan ostoa sairaalan jatkokuntoutukselle ja hoivapaikkaa odottaville.

Yksityisten palveluntuottajien tehostetun palveluasumisen paikkamäärä oli henkilöstövajeen vuoksi huhti-kesäkuun aikana keskimääräisesti 65 paikkaa alle paikkatarpeen. Hoivakotipaikkaa yli 90 vuorokautta odottaneita oli huhti-kesäkuun aikana viisi henkilöä, kun tammi-maaliskuussa heitä oli 16.

Terveyspalvelujen kolmella tiimiterveysasemalla hoitoon pääsy lääkärin vastaanotolle toteutuu tavoitteen mukaisesti 0–5 päivässä, mutta osassa terveysasemia hoitoon pääsy on edelleen haasteellista lääkäreiden rekrytointivaikeuksien sekä ostopalvelulääkäreiden heikon saatavuuden takia. Saatavuusongelmia on ollut myös mielenterveys- ja päihdepalveluissa sekä avokuntoutuspalveluissa. Suun terveydenhuollossa ei ole voitu palkata uusia hammaslääkäreitä hammashoitajapulan vuoksi. Lisäksi suuhygienisteistä on pulaa. Tammikuussa 2022 on aloitettu yhteistyössä Omnian kanssa 19 lähihoitajan muuntokoulutus hammashoitajiksi.

Perhe- ja sosiaalipalveluissa palveluja on kohdistettu priorisoidusti eniten palvelua tarvitseville. Esimerkiksi kotikäyntejä on siirretty neuvolan vastaanotoille, perhevalmennusta on toteutettu netissä ja netitajanvarausta on supistettu. Palvelujen normaalia toimintaa tavoitellaan syksystä 2022 alkaen. Lastenpsykiatrisesta yksiköstä on puuttunut 30–40 prosenttia hoitohenkilöstöstä. Lääkäriresurssi on täytetty yhdellä virkalääkärillä ja ostopalvelulääkäreillä. Psykologeista on viimeisimmistä onnistuneista rekrytoinneista huolimatta edelleen pulaa.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto on pyytänyt Espoon kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden lautakunnalta lausunnon ja selvityksen aluehallintovirastoon 29.4.2022 toimitettuun epäkohtailmoitukseen koskien lastensuojelun erityispalvelujen henkilökunnan riittämättömyyttä ja asiakasturvallisuuden vaarantumista. Hyvinvoinnin ja terveyden lautakunta antoi selvityksen kokouksessaan 23.8.2022 koskien lastensuojelun sosiaalityön henkilöstön saatavuutta ja siihen liittyviä toimenpiteitä. Lastensuojelulain vaatima asiakasmitoitus on ollut vuoden 2022 alusta lähtien 35 asiakasta sosiaalityöntekijää kohden. Lastensuojelussa on yhteensä 80 sosiaalityöntekijän vakanssia. Näistä oli toukokuussa 2022 täyttämättä 12 vakanssia. Espoossa asiakasmitoitus toteutuisi tilanteessa, jossa kaikki vakanssit olisivat täytettyinä. Lastensuojelun asiakasmäärät ovat hiukan laskusuunnassa.

Kasvun ja oppimisen toimialalla varhaiskasvatuksessa oli kevään ajan haastava henkilöstötilanne sekä omien työntekijöiden että sijaisten osalta. Osavuositarkastuksessa on raportoitu, että toimialalla on valmisteltu varhaiskasvatuksen henkilöstön saatavuuden parantamiseen liittyviä toimenpiteitä yhdessä kaupungin henkilöstöyksikön kanssa. Yhtenä kokeiluna on aloitettu kannustuslisän maksaminen henkilöstölle päiväkodeissa, joissa työ on tavanomaista haastavampaa. Suomenkielinen perusopetus on raportoinut, että henkilöstön saatavuus on vaikeutunut.

Tarkastuslautakunnan arviointi

Henkilöstöpula ja koronapandemian haittavaikutukset näkyvät monessa hyvinvoinnin ja terveyden toimialan palvelussa. Vanhusten palvelut, terveystalut sekä perhe- ja sosiaalipalvelut ovat jatkaneet toimenpiteitään henkilöstön saatavuuden parantamiseksi. Perhe- ja sosiaalipalveluissa on tunnistettu sosiaalityöntekijöiden rekrytointivaikkeudet ja ryhdytty toimenpiteisiin. Kesän aikana sosiaalityöntekijöiden vakanssien täyttöaste on kasvanut ja tyhjänä olevien vakanssien määrä on laskenut esimerkiksi avohuollossa.

Kasvun ja oppimisen toimiala on raportoinut osavuosikatsauksessa, että henkilöstön saatavuus on vaikeutunut erityisesti varhaiskasvatuksessa sekä suomenkielisessä perusopetuksessa.

3.2 Ajankohtaiset ICT-hankkeet

Johtamisen ja talousohjauksen tietojärjestelmä JoTo-projektin tilannekatsaus

Johtamisen ja talousohjauksen JoTo-tietojärjestelmäkokonaisuuden käyttöönoton tavoitteena on edistää Espoo-tarinan toimeenpanoa, vähentää rutiinivaikeuksia ja helpottaa tiedonsaantia, tiedolla johtamista sekä taloustehtäviä. Järjestelmämuutos on erittäin laaja ja tuo mukanaan mittavat muutokset toimintatavoissa ja prosesseissa. Järjestelmämuutos uudistaa esimerkiksi tilaamista ja laskutusta. Lisäksi JoTo-järjestelmään on rakennettu kaikki kaupungin talouden prosesseihin kytkeytyvät yli 100 liittymää uudelleen. JoTo-järjestelmä otetaan siirtyneen aikataulun mukaan käyttöön vaiheittain 1.1.2023 alkaen. Osavuosikatsauksessa on raportoitu aikatauluriskeistä. Käyttöönoton aikataulusta ja tarkemmista suunnitelmista viestitään syksyn 2022 kuluessa. Nykyiset talousjärjestelmät säilyvät käytössä uuden järjestelmäkokonaisuuden käyttöönottoon saakka.

HR- ja palkkahallinnon tietojärjestelmäratkaisu Sarastia

Sarastia 365 HR- ja palkkajärjestelmä otettiin Espoossa käyttöön tammikuussa 2021. Järjestelmää käytetään henkilöstöasiantuntijoiden ja palkanlaskennan henkilöstön lisäksi kaupungin koko henkilöstö. Järjestelmässä työntekijät pitävät yllä omia henkilötietojaan ja hakevat vuosilomansa ja muut poissaolonsa.

Sarastian käyttöönoton alkuvaiheissa Espoossa peruspalkat raportoitiin maksetun henkilöstölle oikein ja ajallaan. Järjestelmän käyttöönotossa oli kuitenkin ongelmia ja erityisesti vuoden 2021 alkupuolella esimerkiksi erilaisten lisien ja korvausten maksussa oli haasteita. Käyttöönottovuoden ensimmäisen puolen vuoden aikana maksumääräyksiä ja palkanpalautuksia tehtiin Espoossa yhteensä 1 500. Alkuvuoden 2022 maksumääräysten ja palkanpalautusten määrä on ollut 400. Järjestelmän vakauttaminen jatkuu edelleen. Maaliskuussa 2022 alkaneen projektin tavoitteena on kuvata koko palkkakirjausprosessi elokuuhun mennessä.

Espoosta hyvinvointialueelle siirtyvät ICT-järjestelmät

Hyvinvointialueen ICT-infrastruktuurin toteuttamiseksi on käynnissä lukuisia eri projekteja.

Tarkastuslautakunnan arviointi

Johtamisen ja talousohjauksen tietojärjestelmäkokonaisuus on tarkoitus ottaa vaiheittain käyttöön vuoden 2023 alusta. JoTo-projektin toteuttamisessa on raportoitu olevan sekä aikataulu- että resursointiriskejä.

HR- ja palkkahallinnon tietojärjestelmäratkaisu Sarastian vakauttaminen jatkuu edelleen.

Sote-uudistuksen toteuttamisen yhtenä suurimmista riskeistä on hyvinvointialueelle siirtyvien ICT-järjestelmien suuresta määrästä ja haastavista siirroista johtuvat aikatauluun ja toimivuuteen liittyvät riskit.

4 Espoo-konserni

Konserniyhteisöjen tulostavoitteiden ja talouden toteutumisen arviointi

Espoon valtuusto on asettanut vuoden 2022 talousarviossa Espoon konserniyhteisöille yhteensä 40 tulostavoitetta. Tammi-kesäkuun konserniraportin toteumatietojen perusteella tulostavoitteista arvioidaan toteutuvan vuositasolla yhteensä 26 tavoitetta. Kymmentä tulostavoitetta ei konserniraportin mukaan voida vielä arvioida tai tavoitteen saavuttamisessa on epävarmuustekijöitä. Neljän tulostavoitteen arvioidaan jäävän toteutumatta. Toteutumatta jäämässä olevat tulostavoitteet ovat

- *Espoon kaupunginteatterisäätiön kulttuurisen ja sosiaalisen vaikuttavuuden lisääminen.* Tulostavoitteesta jäämiseen ovat vaikuttaneet koronasta johtunut teatterin sulkua sekä sen jälkeen katsomossa vaaditut turvavälit.
- *Espoon kaupunginteatterisäätiön toiminnan omarahoitusosuuden kasvattaminen.* Ennen koronapandemiaa omarahoitusosuus oli nykyistä korkeammalla tasolla. Koronasta johtunut pienempi kävijämäärä on laskenut lippituloja ja siten myös omarahoitusosuutta.
- *Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri HUS:n tuottavuuden nousu.* Toiminta ei ole toteutunut talousarvion mukaisesti. Keskeisiä syitä tulostavoitteesta jäämiseen ovat olleet tammi-helmikuussa kuormittanut koronapandemia sekä huhtikuussa ollut hoitajien lakko sekä kevään aikana voimassa olleet ylityö- ja vuorovaihtokiellot.
- *Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri HUS ei ylitä talousarviota.* Koronapandemia ja ammattijärjestöjen lakko ovat alentaneet vuoden 2022 tuotantoa eikä suunnitellun ja toteutuman välistä eroa saada loppuvuonna kurottua umpeen.

Tarkastuslautakunnan arvio on pääosin yhteneväinen konserniraportissa esitettyjen tulostavoitteiden toteuma-arvioiden kanssa. Esimerkiksi seuraavien tulostavoitteiden toteutumista ei kuitenkaan voida vielä tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan arvioida:

- *Espoo Catering Oy: Asiakastytyväisyyskyselyn kokonaisarvosana palvelusta on aiempaa paremmalla tasolla ja jatkuva asiakaskokemuksen seuranta on toiminnassa* - tulostavoite on konserniraportissa arvioitu toteutuvan. Tavoitteen toteutumista voida vielä arvioida, koska asiakastytyväisyyskysely toteutetaan loppuvuodesta.
- *Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia: Toiminnan vaikuttavuuden mittaamista ja seuraamista kehitetään* - tulostavoite on konserniraportissa arvioitu toteutuvan. Tavoitteen toteutumista ei voida vielä arvioida, koska toteuma arvioidaan vuositasolla.
- *Enter Espoo Oy: Toiminnan vaikuttavuus kasvaa* - tulostavoite on konserniraportissa arvioitu toteutuvan. Tavoitteen toteutumista ei voida vielä arvioida, koska vaikuttavuusindeksin arvioidut euomääräiset hyödyt näkyvät loppuvuodesta.

Seuraavassa on esitetty tarkastuslautakunnan huomioita konserniraportista:

Espoon Asunnot Oy:n osalta on raportoitu, että asuntoaloitukset painottuvat kuluvan vuoden jälkipuoliskolle. Kaikkiaan asuntotuotannon aloituksia tulee olemaan 415 kappaletta tulostavoitteen ollessa 400 vuodessa. Neljän edellisen vuoden alkaneiden asuntojen liukuvan keskiarvon on ennakoitu olevan 434 kappaletta vuoden 2022 lopussa.

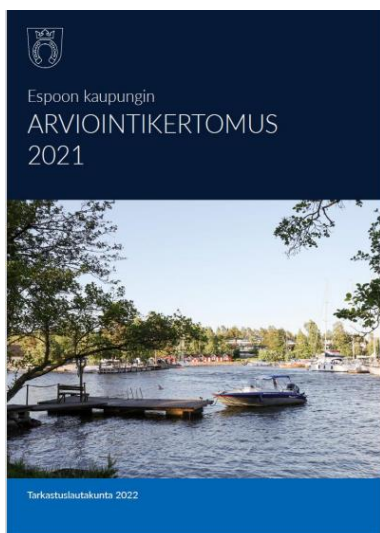
Länsimetron tavoitteiden arvioidaan toteutuvan suunnitellusti. Matinkylä-Kivenlahti -hanke etenee konserniraportin mukaan kustannusarvion ja hankesuunnitelman mukaisesti hankkeen rakentamisen kokonaisvalmiuden ollessa 99,9 prosenttia kesäkuun lopun tilanteessa. Matkustajaliikenteen aloittamisajankohdasta ei ole vielä tehty päätöksiä. Merkittävimpinä riskeinä on pidemmällä aikavälillä tunnistettu metron kapasiteetin kasvattamiseen liittyvät epävarmuustekijät ja riskienhallintaa raportoidaan jatkettavan aktiivisesti. Länsimetron kokonaistalouden ennustamisen on raportoitu olevan haastavaa, sillä Helsingin kaupungin liikennelaitos HKL:n laskutus Länsimetrolle ei ole tällä hetkellä ajan tasalla ja prosessin kehittämistä jatketaan yhteistyössä.

Espoon merkittävimpien tytäryhteisöjen kokonaistalouden on konserniraportissa ennakoitu toteutuvan pääosin talousarvion mukaisena. Espoo Catering Oy:n kustannusennusteessa on varauduttu kustannusten nousuun erityisesti elintarvikkeiden ja henkilöstökulujen osalta.

5 Arviointikertomussuosituksiin valtuustolle annetut vastaukset

Valtuusto on velvoittanut kaupunginhallituksen pyytämään lautakunnilta selvitykset ja kuvaukset toimenpiteistä, joihin on ryhdytty tai ryhdyttävä vuoden 2021 arviointikertomuksessa esitettyjen epäkoh- tien korjaamiseksi sekä toimittamaan ne käsiteltäväksi valtuustolle ja tiedoksi tarkastuslautakunnalle osavuositarkastuksen käsittelyn yhteydessä.

Vuoden 2022 tulostavoitteista tarkastuslautakunta on antanut arvionsa tämän lausunnon luvussa 2. Tarkastuslautakunta jatkaa sote-uudistuksen etenemisen seurantaan vuoden 2022 kuluessa.

Seuraavassa on esitetty tarkastuslautakunnan huomioita annetuista vastauksista:

Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluja sekä lastensuojelua koske- vissa vastauksissa on kerrottu toteutetuista kehittämistoimenpiteistä ja kuvattu ajankohtaiset haasteet muun muassa henkilöstön saatavuus- dessa. Henkilöstön saatavuuteen liittyviä haasteita on käsitelty myös tämän lausunnon luvussa 3.1.

Tarkastuslautakunnan lukiopaikkojen riittävyttä koskevaan suosituk- seen kasvun ja oppimisen toimiala antoi vastauksena tilastotiedot ja kertoi suomenkielisessä opetustoimessa kevään 2022 aikana laadi- tusta lukiokoulutuksen palveluverkkoselvityksestä, jonka tavoitteena on varmistaa, että kasvavien ikäluokkien luomaan palvelutarpeeseen sekä lukiokoulutuksen vetovoimaisuuden kasvuun voidaan vastata riittävällä ja alueellisesti tasapainoisella lukiokoulutuksen tarjonnalla.

Kirjastopalvelujen antamassa vastauksessa kerrottiin muun muassa ajankohtaisesta kirjastoverkkosel- vityksen päivityksestä.

Tarkastuslautakunnan suositukseen kulkukeskuksen toiminnan kuntoon laittamisesta konsernihallinto ja hyvinvoinnin ja terveyden toimiala ovat vastanneet muun muassa, että saatujen asiakaspalautteiden perusteella kuljetussopimuksia on tarkennettu, sopimusten ehtoja on tiukennettu ja sanktioiteja täs- mennetty. Vastauksen mukaan tehdyillä toimenpiteillä saadaan kuljetusten ja asiakaspalvelun laatua parannettua.

Työllisyyspalvelujen vastauksesta välittyy kuva työllisyystilanteen positiivisesta kehityksestä ja asiakkai- den työllistymistä kuvaavien uusien mittareiden vaihteellisesta käyttöönnotosta.

Kestävän kehityksen suositukseen on vastattu lyhyesti konsernihallinnosta. Sen sijaan kaupunkiympä- riston toimialan/ympäristönsuojelun palvelualueen vastaus puuttuu kokonaan.

Kaupunkisuunnittelukeskuksen toimintaa koskeviin neljään suositukseen koskien uusien asuin- alueiden suunnittelua on vastattu lyhyesti, että kaupunkisuunnittelukeskus huomioi kaikessa suunnit- telussaan alueiden viihtyisyyden ja asukaslähtöisyyden ja kaavavalmisteluista tiedotetaan asukas- lähtöisesti, huomioiden vaikuttamisen mahdollisuus. Suosituksissa esitettyjä kohtia on sivuttu edel- lisessä vastauksessa, joka käsitteli Helsingin seudun kuntien ja valtion välisen maankäytön, asumi- sen ja liikenteen sopimuksen 2020–2031 toteuttamista. Asiasisältöä paremmin avaava pidempi vas- taus tarkastuslautakunnan laaja-alaisiin suosituksiin olisi ollut informatiivisempi. Tarkastuslauta- kunta jatkaa suositusten toteuttamisen arviointia jälkiseurannassaan.

Tarkastuslautakunnan arviointi

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan arviointikertomuksessa esitettyihin suosituksiin on valtuustolle vastattu pääosin asianmukaisesti ja informatiivisesti ja vastauksista käy ilmi mihin toimenpiteisiin on

ryhdytty arviointikertomuksessa esitettyihin suosituksiin pääsemiseksi. Erityisesti henkilöstöön liittyviä seurantatietoja koskeviin suosituksiin on annettu perusteelliset ja informatiiviset vastaukset.

Tarkastuslautakunta jatkaa Espoo-tarinan ja sen tulostavoitteiden toteuttamisen ja kaupunkikonsernin talouden sekä henkilöstötunnuslukujen ja kestäväen kehityksen arviointia kuluvalle valtuustokaudella. Tarkastuslautakunnan arviointisuunnitelma valtuustokaudelle 2021–2025 sekä vuoden 2022 arviointiohjelma on luettavissa ulkoisen tarkastuksen verkkosivuilla osoitteessa: <https://www.espoo.fi/fi/es-poon-kaupunki/paatoksenteke/ulkoinen-tarkastus#section-23641>.

Tarkastuslautakunta esittää vuoden 2021 arviointikertomuksessa esitettyjen suositusten toteutumistilanteen jälkiseurannan ensimmäisen kerran vuoden 2022 arviointikertomuksessa.

Tarkastuslautakunnan suositus

Kulkukeskuksen toiminta on laitettava viipymättä kuntoon ennen palvelun järjestämisvastuun siirtymistä hyvinvointialueelle.

Tarkastuslautakunnan lakisääteisiin tehtäviin kuuluu arvioida valtuuston asettamien toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumista kaupungissa ja kaupunkikonsernissa sekä sitä, onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Arviointi perustuu valtuustokauden arviointisuunnitelmaan sekä vuosittaiseen arviointiohjelmaan. Arviointikertomuksen lisäksi tarkastuslautakunta antaa valtuustolle lausunnot toisesta ja kolmannesta osavuosikatsauksesta sekä konserniraporteista.

Tarkastuslautakunta 7.9.2022